

Aulis Tynkkynen

Kotiseudun asialla

© 2024 Aulis Tynkkynen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-7064-1

Aulis Tynkkynen

KOTISEUDUN ASIALLA

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE 5

OSA I KOTITAUSTAA

VÄLITUVAN ASUTUKSESTA. Nuotta 2020. 9

MARIA-MUMMON SYNTYMÄSTÄ 150 VUOTTA! Laukkasten sukulehti 1/2023. 21

VIITAMÄEN HISTORIAA. Facebookin Rajavaara-ryhmä 2022. 28

ÄITINI ELVIN JA ISÄNI MATIN ELÄMÄN VAIHEISTA. Aiemmin julkaisematon artikkeli
2024. 49

OSA II AJATUKSIA KOTISEUDUN JA ITÄISEN SUOMEN KEHITTÄMISESTÄ

MAAKUNNAT TAI OSAVALTIOT. Helsingin sanomat kesä 1992. 89

OLISIKO PURUVEDEN LAATUKEHÄ MAHDOLLINEN? Puruvesi-lehti 16.6.2005. 91

TYNKKYSTEN KOTISEUTU – MAANVILJELYSTÄ MATKAILUUN! Nuotta 2009. 95

ILMASTONMUUTOS JA TYNKKYSET. Nuotta 2010. 102

IDEA IDYLLISTÄ – VOIMAA VERKOSTOSTA. MAASEUTUKESKUSTOJEN TULEVAISUUS.
Aiemmin julkaisematon artikkeli 2020/2024. 109

AVAAKO SAIRAALASELVITYS KESKUSTELUA? Maaseudun tulevaisuus 22.1.2024. 147

LUKIJALLE

Tässä kirjassa on muutaman uuden artikkelin ohella vuosien saatossa kirjoittamiani juttuja kotiseudustani ja yleisemmin Itä-Suomesta. Olen ryhmitellyt jutut kahteen osaan, joista ensimmäinen painottuu taustaani ja lähiympäristööni, toinen enemmän tulevaisuuteen ja laajempiin ympyröihin. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama muutos olosuhteissa on raju, ja olen sitä kommentoinut siellä, missä aiemmin esittämiltäni näkymiltä esimerkiksi matkailun osalta on pudonnut pohja.

Taustani on pienviljelystila Rajavaarassa, Savon ja Karjalan saumassa. Sieltä lähdin koulutielle ja maailmalle, mutta yhteys on säilynyt. Punkaharjun keskikoulun ja Parikkalan lukion jälkeen opiskelin arkkitehdiksi Tampereella (1980). Sen jälkeen toimin kaavoittajana ja muissa teknisen sektorin töissä mm. Iisalmessa (1981–91) ja Loviisassa (1991–2001) sekä kehittämiskonsulttina Yritystaito Oy:ssä (2001), lopuksi ympäristöministeriössä yliarkkitehdin ja rakennusneuvoksen viroissa (2002–2017).

Kotitaustaani koskevassa osassa on neljä juttua. VÄLITUVAN ASUTUKSESTA on julkaistu Tynkkysten sukulehti *Nuotassa* 2020 ja se kertoo isäni talonpoikaisesta taustasta mieslinjaisesti. MARIA-MUMMON SYNTYMÄSTÄ 150 VUOTTA! on julkaistu *Laukkasten sukulehdessä* 1/2023 ja siinä yritän hieman tasapainottaa isäni taustaa naislinjalla. VIITAMÄEN HISTORIAA olen julkaissut perustamassani *Facebookin Rajavaara-ryhmässä*¹ 2022. Se käsittelee tarkemmin isäni perimän kotitilani ympäristöä ja historiaa.

¹ Samassa ryhmässä, 2023 myös kirjana, olen julkaissut myös kotikylääni koskevan historiikin *TANSSIT JATKUU RAJAVAARAN LAVALLA*.

Juttu ÄITINI ELVIN JA ISÄNI MATIN ELÄMÄN VAIHEISTA on aiemmin julkaisematon. Kuvaan siinä heidän elämäänsä ennen yhteisen elämän alkua 1950 ja sen jälkeen.

Toisen osan taustaksi poimin *Helsingin Sanomissa* jo 1992 julkaistun, tuolloiseen maakuntakeskusteluun liittyneen mielipideartikkelini MAAKUNNAT TAI OSAVALTIOT sekä *Puruvesi-lehdessä* 16.6.2005 julkaistun juttuni OLISIKO PURUVEDEN LAATUKEHÄ MAHDOLLINEN, koska niissä esitettyjä ajatuksia olen kehittänyt näihin päiviin saakka. Tulevaisuusnäköymän vuoksi olen ottanut sinne mukaan myös Nuotassa julkaistut juttuni TYNKKYSTEN KOTISEUTU – MAANVIJELYSTÄ MATKAILUUN! (2009) ja ILMASTONMUUTOS JA TYNKKYSET (2010).

IDEA IDYLLISTÄ - VOIMAA VERKOSTOSTA. on pidempi, aiemmin julkaisematon artikkeli, jonka kirjoitin 2020 *ympäristöministeriön* pyynnöstä. 2020-luvulla olemme Jarmo Vauhkosen kanssa julkaisseet paljon mielipidekirjoituksia *Itä-Suomen lehdissä*, *Helsingin Sanomissa* ja *Maaseudun tulevaisuudessa*. Niistä esimerkkinä on toistaiseksi uusiin, 22.1.2024 julkaistu juttu AVAAKO SAIRAALASELVITYS KESKUSTELUA?

Laitan tähän alkuun itsestäni pienen esittelyn, jonka serkkuni Tuomo kirjoitti Nuottaan 2008. Sen jälkeen moni asia on toki muuttunut. Lapsenlapsia on tullut kolme lisää ja alkavat olla isoja. Eläkevuosiakin on nyt helmikuussa 2024 takana jo kuusi. Juttuaihioita kommentoineille ystäväilleni lausun kiitokset.

Arkkitehti-Aulis väitteli tohtoriksi

Tynkkysten suvun tohtoreitten määrä kasvoi yhdellä, kun arkkitehti Aulis Tynkkynen väitteli marraskuun 10. päivänä 2007 Teknillisessä korkeakoulussa Espoossa. Väitöstutkimus on nimeltään *Tori ja pikkukaupunki*.

Aulis on syntynyt 1953 Punkaharjulla. Lapsuuden kotipaikka oli Rajavaaran Viitämäessä lähellä Kesälahden kuntarajaa. Isä Matti oli Väli-tuvan Albin Tynkkynsen kahdeksasta pojasta nuorin. Äiti Elvi (s. Vauhkonen) on syntynyt Savonlinnan läheltä.

Aulis kirjoitti ylioppilaaksi Parikkalan yhteislyseosta keväällä 1972. Hän opiskeli arkkitehtuuria Tampereen teknillisessä korkeakoulussa vuodesta 1972 alkaen ja valmistui arkkitehdiksi joulukuussa 1980.

Jatko-opinnat Aulis aloitti Tampereella 1980-luvun lopulla ja suoritti tekniikan lisensiaatin tutkinnon vuonna 1994. Väitöskirjan teon hän aloitti 1990-luvun lopulla Teknilliseen korkeakouluun Espoossa.

Aulis oli töissä Tampereen kaupungin kaavoitusvirastossa vuosina 1978–79 ja 1980–81. Isänsä kaavoitusarkkitehtinä hän toimi 1981–91 ja Loviisan kaupunginarkkitehtinä 1991–2001 ja tekni-se viraston päällikkönä 1991–2000.

Vuoden 2002 alusta hän on ollut yliarkkitehtinä ympäristöministeriössä toimien yhdyskuntasuunnittelun tulosryhmässä.

Toreilla menee hyvin ja huonosti

Auliksien ensimmäiset torimistot liittyvät Savonlinnaan, kun pääsi poikasena isän mukaan kaupunkimatkalle. Aina piti käydä myös kauppahallissa. Se oli silloin mieliala, Aulis muistele. Jo silloin ymmärsi sen, että oli tori kaupungin sydän ja maalta tulleille yhteinen kohde. Tori symbolisoi kaupunkia.

Väitöstyönsä alkusanoissa Aulis toteaa, että toreilla menee hyvin ja huonosti.

Aulis Tynkkynen palkitsi itsensä Rooman matkalla väitösurakan päätteeksi. Taustalla Espanjalaiset portaat.

Postmoderniin kokemus- ja kulutuskeskiseen maailmaan liittyvä kaupunkikeskustojen uudistaminen on monissa kaupungeissa nostanut myös torit ja aukiot monipuolisen uudistamisen kohteiksi. Suuri osa toreistamme on masentavassa tilassa ja niiden ydintoiminto – torikauppa – kriisissä.

Väitöstyössä on keskitytty Loviisan toriin, onhan se käytännöllinen kohde Auliksien toimittua kaupunginarkkitehtinä siellä ja asunto on siellä edelleenkin, vaikka kirjoilla Helsingissä onkin.

Loviisan tori täytti odotukset. Sen kautta syntyi luonteva tarkasteluluku yleisemmin torien ja muidenkin kaupunkitilojen ja -paikkojen maailmaan.

Loviisa on yli 260 vuotta vanha kaupunki. Se oli aluksi maamme suurimpia kaupunkeja, tärkeä linnoitus- ja hallintokaupunki. Nykyään se on pienimpiä kaupunkejamme, jonka kehitys

tukeutuu osittain pääkaupunkiseudun kasvuun.

Loviisan toriympäristö on saanut peruspiirteensä 1800-luvulla, mutta se on viimeistely nykyiseen muotoonsa lähinnä 1960- ja 1970-luvulla, jolloin toria sivuva Mannerheiminkatu oli vielä valtaosa. Muutoinkin henkilöautoliikenne on määrännyt ratkaisujen perusluonteen siten, että torialueen viihtyisyys ja toimivuus muun kuin autoliikenteen kannalta on mahdollisuuksiin nähden kohtuuttoman huono.

Kaupunkikeskustojen renessanssiin liittyvän keskustelun ja kehittämistyön pohjalta on löydettyjä ratkaisuja torin viihtyisyyden ja toimivuuden parantamiseksi mm. liikenteen harmonisoinnilla sekä kehittämällä toria osaksi luontevaa ja turvallisesti saavutettavaa hyvien paikkojen verkostoa, todetaan väitöksessä.

Ennätyslauki kotijärvestä

Auliksella on kiinteä yhteys kotiseutuun edelleen. Lapsuuden koti on perikunnan yhteinen tapaamispaikka. Väkituista asukasta siellä ei enää ole. Äiti asuu palvelujen äärellä Punkasalmella.

Mieluisat harrastukset vetävät kuitenkin puoleensa. Viime kesänä hän sai kalakaverineen kotoisista Petäjäjärvestä 8,5-kiloisen hauen. Se lienee kaikkien aikojen suurin siitä järvestä saatu vonka.

Auliksien on tutkinut juuriaan harjoittelunsa aikana Auliksien oppien mukaan, kuten hän asian ilmaisee. Kotiseutuhenkisiä juttuja hän on kirjoittellut muikusta ja Puruvedestä erilleen. Hän on sukuseuran jäsen.

Aulis asuu Helsingissä vaimonsa Asta Karttilan kanssa. Aikuiset lapset ovat jo maailmalla. He ovat kahden työntekijän vanhempia.

Tuomo Tynkkynen

OSA I

KOITTAUSIAA

VÄLITUVAN ASUTUKSESTA

Nuotta 2020

Välitupalaisista on kirjoitettu aika paljon sukulehti *Nuotassa*. Suuri osa lehden jutuista ja niiden lisäksi uusiakin on julkaistu *Tynkkysten sukukirjassa*², muun muassa kokonaisuudessa, jossa on serkkuni, kanttori Heikki Tynkkysen *Välituvan Albiini ja hänen perheensä*, niin ikään serkkujeni Esko ja Pentti Tynkkysen *Välituvan vaiheita*, Pirkko Kuittisen *Mummon tyttö* ja Pentti Tynkkysen *Muistoja Välituvalta*³. Nuotan tekemiseen olen itsekin osallistunut muutamilla jutuilla. Paljon isompi rooli on toki ollut toisella Aulis Tynkkysellä, Pahatson Aulis Pekalla (itse olen Eino Aulis), joka oli pitkään sekä sukuseuran että lehden kantava voima ja teki arvokasta tutkimusta myös Välituvan osalta.

Välituvan tilakeskus on nimestäkin päätellen rakennettu Vaaran kylän tila 1:n (Isojaon *Kupiala*, 1644 Pärnäsen talo) ja 2:n (Isojaon *Pekkola*, 1644 Kupiaisien talo) tilakeskusten väliin, jälkimmäisestä tilasta erottaen ja pihapiiriin viereen. Pekkola oli Piiraisen mukaan jo Isojaon aikaan eli 1820-luvulla jakautunut kolmeen osuuteen, joista osuus 1 oli Pekka Kososella, osuus 2 Pekka Kupiaisella ja osuus 3 Pekka Malisen perikunnalla. Vaara 2:n Kupiaiset olivat ilmeisesti saaneet myös Vaara 1:n alueen haltuunsa suunnilleen Isonvihan aikoihin 1700-luvun alussa.

² Tynkkynen-Hieta, Tiina (toim. 2016)

³ Tynkkynen-Hieta, 87–103. Myös Nuotta 2010.

Tila Vaara 2 oli yhden manttaalin⁴ kokoinen ja käsitti Vaarassa nykyisen Välituvan ja Paljakan sekä Hälvänmäessä ison alueen Petäjäjärveltä Puruvedelle.

Isojakokartta 1824 tilan Vaara 2 alueella. Oikeassa yläkulmassa nykyinen Välituvan ja Paljakan tilojen alue, jossa vain jälkimmäisellä on tilakeskus.

⁴ Manttaali oli veronmaksukykyyn perustuva yksikkö, joka saattoi tarkoittaa hyvin erilaisia pinta-aloja. Vaara 2 oli kokonaispinta-alaltaan 883 ha, josta "kotipalsta" oli reilusti yli 100 ha, "ulkopalsta" yli 700 ha.

Tässä kirjassa on muutaman uuden artikkelin ohella vuosien saatossa kirjoittamiani juttuja kotiseudustani ja yleisemmin Itä-Suomesta. Olen ryhmitellyt jutut kahteen osaan, joista ensimmäinen painottuu taustaani ja lähiympäristööni, toinen enemmän tulevaisuuteen ja laajempiin ympyröihin. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama muutos olosuhteissa on raju, ja olen sitä kommentoinut siellä, missä aiemmin esittämiltäni näkymiltä esimerkiksi matkailun osalta on pudonnut pohja.